

Květnové dny ve Velešíně a příchod spojeneckých armád

5. květen – sobota

Po získání zpráv o kapitulaci německého vojska a vyhlášení Pražského povstání byli do sálu závodní jídelny, ve 12 hod. v poledne, svoláni zaměstnanci z Velešína. Zde byla tato zpráva oznámena a založena Národní strážní garda- NSG v počtu 85 mužů, kteří měli za úkol ochranu závodu před ustupujícími Němci.

Prvním úkolem gardy po vyzbrojení bylo, že spolu s místním četnictvem v odpoledních hodinách šli odzbrojit Jednotku Hitlerovi mládeže a jejich 4 vedoucí, kteří byli v ubytovně pod závodem. Zde po krátkém jednání, když jim byl slíben odchod na blízkou bývalou protektorátní hranici- odevzdali zbraně a munici.

Odzbrojením bylo získáno:

- 5 lehkých kulometů, každý se 2 zásobníky střeliva
- 6 rychlopalných pušek, každá s 1 zásobníkem nábojů
- 16 pušek s náboji
- 3 bedny ručních granátů
- 12 pancéřových pěstí

Tyto zbraně byly převezeny do ubytovny pracovníků závodu, ročníku 1924, Velešínských, kde byla zřízena kasárna NSG.

Tento den došla na Velešínské nádraží depeše „Všem služebnám-vyvěste s okamžitou platností československé vlajky. Zadržte všechny vlaky jedoucí do Německa.

Vnější a písemná řeč je česká.

Podepsán ministr dopravy Kamenický“.

V této době byla ještě spojenecká vojska asi 30 km vzdálena od Velešína. O jejich pohybu bylo mnoho nepřesných zpráv. Silnice a cesty byly plny ustupujících hitlerovců, kteří jezdili v chaosu sem a tam na automobilech, tancích, motocyklech i pěšky.

6.květen – neděle

Odzbrojená posádka Hitlerovi mládeže spolu s vedoucími po příchodu do Kaplice, zorganizovala za pomoci jednotek SS trestnou výpravu proti Velešínu.

Trestná výprava však byla zastavena v Netřebicích, jednotkou „Vlasovců“, které velel generál Meandrov.

S tímto generálem byla již před tím uzavřena dohoda se zástupci revolučního výboru z Velešína, že v případě napadení ze strany SS proti Velešínu jednotky Vlasovců zakročí.

Do Českých Budějovic přijel pracovní vlak, který měl na starosti opravovat trať.

V Kamenném Újezdě stál vlak s potravinami, který měl 58 vozů. Velitel pracovního vlaku přes protest dopravního úředníka v Kamenném Újezdě- vlak převezl na Velešínské nádraží.

Z tohoto vlaku bylo vydáno zástupcům revolučního výboru a NSG z Velešína 60 metrických centů potravin, (byla to rýže, hrách, fazole). Tyto potraviny byly předány do závodní kuchyně závodu ve které se vyvažovalo pro členy NSG.

7. května 1945 – pondělí

Byl ve Velešíně ustanoven revoluční národní výbor, který byl pověřen prozatímním vedením veřejných akcí, do doby dokud nebudou řádné volby.

Byla ustanovena Národní ochranná stráž – NOS, která měla po ustavení 200 mužů. Měla společnou kasárnu s NSG. Jejím úkolem byla ochrana Velešína.

8. května 1945 – úterý

Osvobození 3 000 vězňů koncentračních táborů.

Národním výborům z Českých Budějovic bylo hlášeno: „ze stanice České Budějovice směrem na Kaplici jede dlouhý nákladní vlak, který veze na 3 000 vězňů evakuovaných z koncentračních táborů ve Flossenbürgu. Jsou mezi nimi i Češi. Vlak táhnou 2 lokomotivy. Věnujte tomuto vlaku pozornost a pomozte splnit dané instrukce osvobodit tyto vězně.“

Do stanice Výheň je stoupání trati do dvou ostrých zákrutů. Vlak se pohybuje krokem. SS stráž, které vlak doprovází si připravují zbraně k výstřelu pro případ, že by některý z vězňů chtěl uprchnout. V prvním zákrutu se postrkává lokomotiva, na konci vlaku, zastavuje – a odjíždí zpět ke stanici Velešín. Ve chvíli zanechává za sebou jen černou šálu kouře a užaslé esesáky.“

Zde se podařilo to, co bylo v Českých Budějovicích předem dohodnuto. Jedna lokomotiva, dlouhý vlak ve stoupání, která ho před Kaplicí neutáhne. Před Kaplickým nádražím byl vlak znamením zastaven. Nepřešel přes Kaplické nádraží, kde měl být u Omlenic zlikvidován.

Na zastavení tohoto vlaku měli velký podíl členové Národního výboru z Velešína, kteří po obdržení zprávy o vlaku, jeli vyjednávat do Netřebic s velitelem Vlasovců generálem Meandovem. Tito byli v prostoru Netřebic a Kaplického nádraží v počtu 13 000 mužů. Jednání o zastavení vlaku bylo kladné a podařilo se. V té době stál u Kaplického nádraží také americký džíp s namontovaným kulometem, který byl připraven k palbě. Dva američtí důstojníci z předsunutých jednotek jednali s velitelem Vlasovců. O čem, těžko říci, ale nikoliv nesnadné si to domyslet. Příchod Rudé armády se dal již počítat na hodiny.

Po zastavení vlaku, před zraky tisícové armády Vlasovců a dvou amerických důstojníků se bachařům a doprovázejícím „esesákům“ podařilo převléct do připravených vězeňských hadrů a civilních šatů a uprchnout, až na jednoho, kterého vězňi ve vesničce Rozpoutí ušlapali.

Vězňové- Ukrajinci, Maďaři, Belgičané, Francouzi, Poláci i Češi se nedali ničím zadržet. Ti kteří mohli chodit rozběhli se na všechny strany zejména na Kaplici. Jen s největší námahou se podařilo českým lidem jim v tom zabránit, že na té straně jsou ještě hitlerovci a ukázat jim směr na Velešín.

Občané z okolních obcí ochotně pomáhali při záchraně životů. Velešínští lékaři MUDr. Zdeněk Tutter a MUDr. Josef Sezemský zřídili na místě odvoz těžce nemocných a vysílených vězňů do Velešína továrními auty a selskými potahy.

Zde v tovární svobodárně byla na rychlo improvizovaná nemocnice. Nemocných se opět ujali oba velešínské lékaři a dva lékaři přivolaní Národním výborem na pomoc z Českých Budějovic. Ve Velešíně se utvořil dobrovolný Sbor žen, které vařily pro vězně jídlo, opatřovaly pro ně prádlo a ošetřovaly je.

Do pozdního večera jezdily selské vozy vystlané slámou a nákladní auta závodu Jikov s vězni, kteří nemohli chodit. Ve Velešíně bylo registrováno přes 2000 vězňů. Několik set vězňů bylo přijato okolními obcemi- Markvartice, Římov, Netřebice, Holkov, Chodeč, Kamenný Újezd. Vlaku byl 24 hodin po zastavení dopraven do stanice Velešín. Samaritánská služba občanů trvala přes osm dnů. Denně bylo převáženo do tábora zřízeného u Českých Budějovic více než 300 vězňů.

Z vlaku bylo dovezeno i 11 mrtvých, jejichž jména byly jen čísla (31 284, 13 342, 27 949, 185 163, 7 089, 71 417, 127 09, 10 884, 38 875, jen bez čísla). Všichni, i ti, kteří své nemoci podleli ve Velešíně byli pochováni do společného hrobu dne 9. 5. 1945 na velešínském hřbitově spolu se sovětskými válečnými zajatci, kteří byli koncem dubna zastřeleni v údolí Strahov německým vojákem.

Obětavou pomoc vězňům zaplatila životem paní Růžena Růžičková, která ošetřovala ty nejtěžší případy skvrnitého tyfu.

Byla vdovou po řediteli místní školy Josefu Růžičkovi, který pro svou sokolskou činnost a vlasteneckou aktivitu, byl jednou z obětí gestapa v koncentračním táboře.

9. května 1945 – středa

Příchod spojeneckých armád do Velešína

Toho dne přijeli do Velešína tak dlouho očekávané spojenecké armády. Americké vojsko v dopoledních hodinách a Rudá armáda v nočních hodinách z 9. – 10. 5. 1945.

Američtí vojáci byli ubytováni v budově dolní školy. Rudá armáda-vojáci byli ubytováni v hostinci u Pekočů a Na pivovaře, v soukromí. Ostatní byli umístěni v okolí Velešína. Velitelství bylo v bývalém hostinci u Fialů, dnes je zde obchod s domácími potřebami.

Vymezenou demarkační čáru měla se západní strany obsazenou Americká armáda, která měla zřízené polní letiště u Mojného. Na konci dnešní Nádražní ulice a u „Dvou rybníků“ byla závora, která tvořila hranici mezi americkou a sovětskou zónou. Američané zde byli až do konce října.

Rudá armáda měla obsazenou východní stranu demarkační čáry. V nočních hodinách z 9. na 10. 5. 1945 dorazil do Velešína předvoj bojovníků Rudé armády, který se ve Strážkovicích oddělil od hlavního proudu postupujícího za stálých bojů od Vídně směrem Praha. Hned na první pohled bylo patrné, že nepřišli odpočatí a nažehlení, ale unavení, tváře ošlehané větrem. Jejich první zastávkou bylo nádvoří závodu Jikov.

Po krátkém rozkazu zaujali palebné postavení v okolí Velešína. Na tomto místě setrvali po několik dalších dnů. Teprve druhý den za těmito příjížděli větší kolony, které se pak rozdělily do okolních obcí, hlavně pak na východ od státní silnice.

Svou činnost zaměřili na likvidaci rozprášených tlup hitlerovců, které se potulovaly po okolních lesích. Tak zajišťovaly konečný klid a bezpečnost v této době již opravdu svobodné naší vlasti.

Rozdílné vystupování a chování vojáků spojeneckých armád ve Velešíně

Pokládáme za nutné se zmínit o výrazných rozdílech ve vystupování a v chování vojáků americké armády k občanům Velešína a okolí v porovnání s vojáky Rudé armády.

Vojáci americké armády dávali všude najevo svou nadřazenost vojáka osvobozené armády k občanům osvobozené země, které svým chováním a jednáním přímo ponižovalo.

Např. Pořádali v sále závodní jídelny Jikov taneční zábavu, na kterou zvali jen děvčata.

Na tanečních zábavách, na které povolili vstup také mládencům nebo na ulici nenabídli cigarety, kterých měli mnoho, ale zapálili si cigaretu a hodili jí na zem a s potěšením i pohrdáním se dívali na kuřáky, jak tyto cigarety ze země sbírají, poněvadž v té době byl velký nedostatek tabáku i cigaret.

Vojáci Rudé armády osvoboditelky, byli stále v bojové pohotovosti. Svou přítomností ve Velešíně a jeho okolí zajišťovali klid, bezpečnost občanů. Tím také podporovali vytváření podmínek pro rozvoj veřejného života ve všech oblastech v osvobozeném Velešíně a okolí.

Na společných zábavách, nebo při setkání venku a jednání soudružském nabízeli cigarety, nebo tabák s oslovením „chočeš zakurýt“. Jejich jednání a chování k občanům Velešína a okolí bylo vždy soudružské.

Autor neznámý..